

การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมเพื่ออนุรักษ์ป่าชุมชนของประชาชน ในจังหวัดนครราชสีมา*

The Application of Aparihaniyadhamma Principle to Conserve Community Forests of People in Nakhon Ratchasima Province

แม่ชีดวงพร คำหอมกุล, แม่ชีจิณฐกานัญญ์ ธิเบต-รักจิตา¹ และพระครูปรีชาวิชิตธรรม²

Maechee Duangporn Khamhomkul, Maechee Chintakan Tummalukkita

and Phrakru Preechawachiradhamma

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย¹

มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยในพระสังฆราชูปถัมภ์²

Mahamakut Buddhist University, Thailand

Mahapajapati Buddhist College, Thailand

Corresponding Author, E-mail: duangkamhom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการอนุรักษ์ป่าชุมชน และอธิบายหลักอปริหานิยธรรม
ที่มาประยุกต์ในอนุรักษ์ป่าชุมชนของประชาชนจังหวัดนครราชสีมา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง
ที่ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการกรมป่าไม้ ผู้นำชุมชน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน
แกนนำในการอนุรักษ์ป่าชุมชน 5 ชุมชน จำนวน 30 รูป/คน เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามแบบไม่มี
โครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุป

ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาบริบทของชุมชนในการรักษาป่าชุมชน ประกอบด้วย การตั้งกฎกติกา
ในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และการตั้งเวรยามในการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า ส่วนป่าชุมชน
ที่ทับซ้อนกับทางราชการ คือ อุทยานแห่งชาติ ชาวบ้านไม่มีบทบาทในการตั้งกฎกติกาในการดูแลรักษา
ป่าชุมชน มีเพียงสำนักสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในการรักษาป่า ซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์เท่านั้นจากการ
ดำเนินการอนุรักษ์ป่า พบว่า การดำเนินการของชุมชนสามารถอธิบายและสังเคราะห์เข้ากับหลักอปริหานิยธรรมได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ชุมชนมีการประชุมเนืองนิตย์ มีความพร้อมเพรียงในการประชุม มีความ
เคารพในกฎกติกาของชุมชน การให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ในชุมชน การไม่ลู่อำนาจแก่ความอยาก

*ได้รับบทความ: 9 มิถุนายน 2561; ตอบรับตีพิมพ์: 20 ธันวาคม 2561

Received: June 9, 2018; Accepted: December 20, 2018

การเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการใช้สอยประโยชน์ร่วมกัน

คำสำคัญ: อปรีหานิยธรรม; อนุรักษ์ป่า; ชุมชน

Abstract

This research paper that is a qualitative research were to study the conservation of community forests and to explain Aparihaniyadhamma principle in the practice of forest preservation of people in Nakhon Ratchasima Province. Samples who were key informants consisted of a director of Forest Department, a community leader, one member of the Local Government Council, a folk scholar, an outstanding community forest preservation villager, and 30 villagers who concerned to the community forest conservation. The research instrument was the unstructured-interview form. The analysis of the data was content analysis and conclusion.

The research findings were revealed that: context of community for the conservation of forest consisted of laying out a rule in using some benefits from the forest, and setting up a forest community guardian unit. For a community forest overlapping with government forest that is a national park, the community had no authority in making a rule to protect the forest, but there was a Buddhist monastery to have a role in conservation to protect the forest within the area of monastery. From this operation of forest conservation of community could be explained and synthesized with Aparihaniyadhamma principle: holding regular and frequent meetings, meeting together in harmony, respecting to a rule of community, honoring and respecting the elders, not under the power of lust, honoring and worshiping the shrines, and sharing public benefits.

Keywords: Aparihaniyadhamma; Forest Conservation; Community

1. บทนำ

ป่าไม้ของไทยเป็นป่าเขตร้อนมีความสำคัญมากกว่าป่าไม้ประเภทอื่นๆ เพราะมีความหลากหลายทางชีวภาพมากที่สุด วิถีชีวิตของคนผูกพันกับธรรมชาติมาช้านาน ด้วยการใช้ประโยชน์จากป่าเป็นปัจจัย 4 อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย

เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค นอกจากนี้ป่าไม้ยังอำนวยประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศในการผลิตเป็นสินค้าและความสำคัญคือ ป่าไม้ช่วยในการกักเก็บแสงอาทิตย์ช่วยให้ฝนเกิดตกต้องตามฤดูกาลเป็นตัวอุ้มซับน้ำให้ใสสะอาดและมีแหล่งน้ำสม่ำเสมอตลอดปี เพราะต้นไม้จะดูดซับน้ำเอาไว้

โดยระบบสังเคราะห์แสง ระบบหายใจ และระบบ คลายน้ำในตัวของมันเอง เมื่อฝนตกลงมาเรือนยอด ของต้นไม้จะชะลอความรุนแรงของเม็ดฝนให้ค่อยๆ หยาดหยดสู่พื้นดินโดยผ่านกิ่งก้าน ลำต้น และราก ซึ่งป่าไม้จะช่วยรักษาความชุ่มชื้นของดินไว้เพื่อ ป้องกันและบรรเทาการเกิดอุทกภัย หากไม่มีป่า คอยปกคลุมดินไว้ ช่องรูพรุนในดินอาจถูกปิดกั้น และบีบอัดทำให้น้ำไหลผ่านไปตามความลาดชัน ของภูมิประเทศ กลายเป็น มหันตภัยน้ำป่า ดินโคลน ถล่ม ขณะเดียวกันป่าจะค่อยๆ เพิ่มอินทรีวัตถุ ลงบนผืนดิน ด้วยเวลายาวนานนับพันๆ ปี จนทำให้ ดินเหมาะสำหรับการเกษตร ป่ายังช่วยบรรเทา ความรุนแรงของลมพายุ ควบคุมอุณหภูมิของท้อง ถิ่นไม่ให้เปลี่ยนแปลงมากนัก และเปรียบเสมือน โรงงานผลิตออกซิเจนให้แก่มนุษย์และสัตว์ คงคุณค่าความงดงามให้แก่ธรรมชาติ เป็นแหล่งพัก ผ่อนหย่อนใจและรักษาสุขภาพจิตของประชาชน อันก่อให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้และหลักคิด ทฤษฎีทางวิชาการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อมวล มนุษย์ฉะนั้น การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตของ มนุษย์ ด้วยการตระหนักถึงคุณค่า และช่วยกัน รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้อยู่ใน สภาพที่ดี ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (Dutsriwat, 2000)

ปัจจุบันป่าไม้ต้นน้ำลำธารได้ถูกแผ้วถาง ทำลายลงอย่างรวดเร็ว เพื่อทำการเกษตร การปลูก สร้างที่อยู่อาศัย ก่อให้เกิดปัญหาการพังทลาย ของดิน การขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง และน้ำท่วม ในฤดูฝน ทำให้ความชื้นในอากาศไม่เพียงพอต่อ

การชักนำให้เกิดฝนตกในบริเวณ ทำให้เกิดความ แห้งแล้ง นอกจากนี้ การเพิ่มของประชากรการ ขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทาง ด้านเทคโนโลยี ทำให้ใช้ทรัพยากรเกินความจำเป็น ขึ้นพื้นฐาน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบต่างๆ นอกจากนี้แล้ว ป่าไม่ถูกทำลาย เพราะการดำเนินการมาจากนโยบายของรัฐ คือ นโยบายจัดสรรทรัพยากรป่าไม้ที่ผูกขาดโดยรัฐ ซึ่งรัฐเข้าควบคุมการจัดสรรทรัพยากรป่าไม้ใน รูปแบบของกฎหมาย เช่น การตราพระราชบัญญัติ ป่าไม้ พ.ศ. 2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวน แห่งชาติ พ.ศ. 2507 ซึ่งก็คือการอ้างสิทธิยึดครอง ป่าไม้ทั้งหมดเป็นของรัฐโดยสมบูรณ์ และแย่งชิง การใช้สอยและควบคุมดูแลรักษาทรัพยากรป่าของ ชุมชนที่เคยมีมาแต่เดิมจากราษฎรในท้องถิ่น ยิ่งไป กว่านั้นรัฐยังได้ให้เอกชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ดำเนินการขอสัมปทานและดักตวงผลประโยชน์ จากทรัพยากรป่า โดยมีได้มีการดูแลให้ปลูก ทดแทนตามหลักเกณฑ์ให้ถูกต้องแต่อย่างใด Siwilai (2000) ได้กล่าวว่า ทรัพยากรป่าไม้ได้ถูก ทำลายลงจนถึงจุดที่เป็นอันตรายต่อสภาพแวดล้อม เป็นผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้น เช่น ปัญหาน้ำท่วม ความแห้งแล้ง ความแปรปรวนของอากาศหรือ ที่เรียกว่า ปรากฏการณ์เรือนกระจก ปัญหาป่าไม้ ได้กลายเป็นปัญหาวิกฤตที่ทวีความรุนแรงขึ้น ทุกขณะสอดคล้องกับรายงานสถานการณ์ป่าไม้ ของกรมป่าไม้ ประจำปี 2552 รายงานว่า ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 171,000 ตาราง กิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ 33.44 ของพื้นที่ ทั้งประเทศ โดยลดลงจากปี 2516 ที่มีพื้นที่ป่า

ประมาณ 221,707 ตารางกิโลเมตรหรือร้อยละ 43.21 ของพื้นที่ประเทศ โดยมีสาเหตุสำคัญมาจากการเปิดสัมปทานป่า การบุกรุกแผ้วทางของราษฎร และนายทุน การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน และการส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยว (Intawong, 2005)

ปัจจุบันจังหวัดนครราชสีมา มีป่าชุมชนอยู่จำนวนมาก ครอบคลุมและกระจายในอำเภอต่างๆ จำนวนมากถึง 211 แห่ง มีพื้นที่มากกว่า 160,000 ไร่ หากไม่มีการดำเนินการรักษาป่าอย่างจริงจังจากชุมชนที่เป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์จากป่า คงไม่ถึง 5 ปี ปริมาณของป่าคงจะลดลงอย่างแน่นอนเพราะปัจจุบันนี้มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย สามารถทำลายป่าได้ภายในระยะเวลาอันสั้น ฉะนั้น หากมีการนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเข้าไปบริหารจัดการป่าไม้ชุมชน จะทำให้อนุรักษ์ป่าชุมชนของประชาชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะคำสอนของพุทธศาสนาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติดังเช่น ในวนโรปสูตรพระองค์ตรัสว่าการปลูกป่าและการรักษาต้นน้ำลำธารเป็นบุญกุศล “ชนเหล่าใดสร้างอาราม (สวนไม้ดอกไม้ผล) ปลูกหมั้วไม้ (ใช้ร่มเงา) สร้างสะพาน และชนเหล่าใดให้โรงน้ำเป็นทานและบ่อน้ำทั้งบ้านที่พักอาศัย ชนเหล่านั้นย่อมมีบุญ เจริญในกาลทุกเมื่อทั้งกลางวันและกลางคืน ชนเหล่านั้นตั้งอยู่ในธรรมสมบูรณ์ด้วยศีล เป็นผู้ไปสวรรค์ฯ” (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996) โดยเฉพาะคำสอนในหลักอปริหานิยธรรม เป็นคำสอนของการปกครองนั้นเพื่อควบคุม ดูแล ปกป้อง ให้คนในรัฐอยู่อย่างปกติสุข และรัฐ ประเทศมีความมั่นคงปลอดภัยจากการรุกรานจากภายนอกทุกๆ ด้าน

(Phramaha Akara Yanakawi, 2008) ซึ่งจากการศึกษางานวิจัย พบว่า มีการประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมไปใช้ในการบริหารองค์กร เช่น งานวิจัยของ Promma (2013) การบริหารงานบุคคล เช่น งานวิจัยของ Chanthawongso (2013) ฉะนั้น หากชนกลุ่มใดนำหลักอปริหานิยธรรมมาใช้ในการปกครองหรือการดำเนินงาน สันนิษฐานได้ว่าการปกครองหรือการดำเนินงานจะประสบผลสำเร็จ เพราะหลักอปริหานิยธรรมเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพราะเงื่อนไขที่สำคัญของการมีส่วนร่วมประกอบด้วยการเชื่อถือบุคคลหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเกรงใจบุคคลที่มีความเคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ และอำนาจบังคับที่เกิดจากผู้ที่มีอำนาจ (Phra Ekalak Achito, 2018)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิธีการอนุรักษ์ป่าชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา และอธิบายวิธีการอนุรักษ์ป่าชุมชน ตามกรอบของหลักอปริหานิยธรรม ผลการวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปปรับปรุงพัฒนาการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้มีประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางแก่ประชาชนที่เกี่ยวข้องนำไปใช้อุรักษ์ป่าชุมชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการอนุรักษ์ป่าชุมชนของประชาชนจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่ออธิบายหลักอปริหานิยธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของประชาชนจังหวัดนครราชสีมา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาบริบทการอนุรักษ์ป่าชุมชนใน จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 5 แห่ง คือ ป่าชุมชน ภูหลวง ป่าชุมชนสุขเกษม ป่าชุมชนตำบลตูม ป่าชุมชนตำบลกุดโบสถ์ ป่าชุมชนภูประดู่ (ชัยบุญ) จากเอกสารทางราชการ

2. ศึกษาหลักอุปทานิยธรรมจาก พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996) เพื่อนำไปใช้เป็นกรอบในการ สร้างแบบสัมภาษณ์

3. สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเป็น แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นเพียงกรอบ ที่สำคัญ เพื่อช่วยนำทางนักวิจัยได้ข้อมูลและ สามารถเจาะลึกลงในรายละเอียด กรอบของ ข้อคำถามมี 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านรู้จักหลักธรรม 2) การรู้จักหลักอุปทานิยธรรม ประกอบด้วย ด้านการประชุม ด้านความพร้อมเพียง ด้านความ เคารพในกฎกติกา ด้านความเคารพนับถือผู้ใหญ่ ด้านการไม่ล่อล่อใจแก่ความอยาก 3) ด้านการ อนุรักษ์หวงแหนป่าชุมชน และ 4) ด้านการใช้สอย ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกันอย่างมีความสุข

4. นำแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความ ตรงเชิงเนื้อหา พบว่า แบบสัมภาษณ์มีความตรง เชิงเนื้อหา 1.00

5. ก่อนที่จะลงพื้นที่การวิจัย คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาบริบททางด้านประวัติศาสตร์ สภาพป่า ชุมชน หลักอุปทานิยธรรม เป็นอย่างดี รวมทั้ง ได้พูดคุยกันระหว่างคณะผู้วิจัย โดยทุกคนได้นำ

เสนอประเด็นต่างๆ ที่จะเข้าถึงข้อมูลให้มากที่สุด จุดสำคัญ คือ นักวิจัยทุกรูป/คน ต้องมีความไว (Sensitivity) ต่อคำตอบที่ผู้ให้ข้อมูลได้พูดหรือ แสดงท่าทีออกมา จากนั้นล้วงลึกเพื่อค้นหาคำตอบ ในประเด็นๆ นั้น

4. สรุปผลการวิจัย

1. จากการศึกษาบริบทการอนุรักษ์ป่า ชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 5 แห่ง คือ ป่าชุมชนภูหลวง ป่าชุมชนสุขเกษม ป่าชุมชนตำบล ตูม ป่าชุมชนตำบลกุดโบสถ์ ป่าชุมชนภูประดู่ (ชัยบุญ) ในภาพรวม พบว่า ชุมชนมีการร่วมมือกัน ในการรักษาป่าชุมชนด้วยการตั้งกฎกติกาในการใช้ ประโยชน์จากป่าชุมชน และการตั้งเวรยามในการ ป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า ส่วนป่าชุมชนที่ทับซ้อน กับทางราชการ คือ อุทยานแห่งชาติ ขาวบ้านไม่มี บทบาทในการตั้งกฎกติกาในการดูแลรักษาป่า ชุมชน มีเพียงสำนักสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในการ รักษาป่า ซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์เท่านั้น รายละเอียดปรากฏผลดังนี้

ป่าชุมชนภูหลวง มีเนื้อที่จำนวน 102 ไร่ มีความอุดมสมบูรณ์ สมัยก่อนมีคนบุกรุกแผ้วถาง ทำไร่ปลูกรุ่นสำหรับปลูก และข้าวโพด แต่ปัจจุบัน ไม่มีแล้ว เพราะผู้บุกรุกจะถูกดำเนินคดีตาม กฎหมาย อีกทั้งมีการจัดเวรยามเฝ้าระวังป้องกันมิ ให้ชาวบ้านบุกรุกแต่อนุญาตให้ชาวบ้านเข้าไปเก็บ ของป่ามาขายได้ เพื่อหารายได้พิเศษในช่วงฤดูฝน

ป่าชุมชนสุขเกษม มีเนื้อที่ จำนวน 2,449 ไร่ 56 ตารางวา มีสภาพสมบูรณ์ในสมัยอดีตมีผู้บุกรุก บ้าง ปัจจุบันไม่มีแล้ว เพราะมีการจัดเวรยามเฝ้า

ระวังส่วนคนในพื้นที่มักจะเข้าไปเก็บของป่ามาขาย เช่น เห็ด ผักหวาน กะบูก

ป่าชุมชนตำบลตุม มีเนื้อที่จำนวน 1,442 ไร่ 1 งาน 87 ตารางวา มีสภาพสมบูรณ์ ในสมัยอดีตเคยมีผู้บุกรุกแต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว เนื่องจากมีการจัดเวรยาม เฝ้าระวังอย่างสม่ำเสมอ

ป่าชุมชนตำบลกุดโบสถ์ มีเนื้อที่จำนวน 1,300 ไร่ สภาพป่าปัจจุบันมีความสมบูรณ์ในสมัยอดีตเคยมีผู้บุกรุกเข้าไปตัดไม้ โดยวิธีการทำไม้ ต้นไม้ตายก่อนแล้วจึงเข้าไปตัดภายหลัง ต่อมาเมื่อเข้มงวดขึ้นจึงไม่มีผู้บุกรุก ปัจจุบันมีชาวบ้านทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่เข้าไปเก็บของป่ามาขาย

ป่าชุมชนภูประดู่ (ซับปูย) มีเนื้อที่มากกว่า 7,000 ไร่ มีบริเวณกว้างติดต่อกับพื้นที่สามจังหวัด คือ นครราชสีมา ปราจีนบุรี สระแก้ว โดยมีอุทยานแห่งชาติทับลาน เป็นหน่วยงานดูแลรับผิดชอบ สมัยก่อนมีผู้บุกรุกตัดไม้ทำลายป่า ปัจจุบันยังมีบุกรุกบ้างแต่ไม่มากนัก ป่าไม้จังหวัดนครราชสีมา ได้อนุญาตให้พระสงฆ์เข้าไปตั้งสำนักในป่าภูประดู่ แต่ให้อยู่แบบรักษาป่า ไม่สร้างเสนาสนะใหญ่โต ส่วนในอนาคตจะกันเขตให้สร้างเป็นวัดถูกต้องตามกฎหมายต่อไป นอกจากนั้น ยังมีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาส่งนักศึกษาลงพื้นที่พัฒนาป่า โดยการสร้างฝายน้ำล้นด้วย ส่วนเรื่องการจัดเวรยามยังไม่มีมีการดำเนินการเหมือนกับป่าชุมชนอื่นๆ

2. การอนุรักษ์ป่าชุมชนของประชาชน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า เป็นไปตามหลักการบริหาร นิยมธรรม ดังนี้ ด้านการประชุมเบื้องต้น ผู้นำชุมชน ได้ร่วมประชุมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทุกหมู่บ้านเป็นกำลังหลักสำคัญ และประชุมลูกบ้าน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อชี้แจงแนวทางในการปฏิบัติ

ด้านความพร้อมเพรียงในการประชุม โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม นอกจากผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน สารวัตรกำนัน ยังมีพระสงฆ์ แม่ชี และนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาสองแห่ง ในจังหวัดนครราชสีมา ส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุม ด้วยอย่างพร้อมเพรียงมาโดยตลอด

ด้านความเคารพในกฎกติกา ผู้นำชุมชน ใช้กฎหมายในการกำหนดกฎระเบียบการอนุรักษ์ ป่าและใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยปฏิบัติอย่างเคร่งครัด การตัดป่าประกาศห้ามตัดไม้ทำลายป่า หากมีผู้ใดละเมิดทำการฝ่าฝืนจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ซึ่งที่ผ่านมาได้รับความร่วมมือด้วยดีจากประชาชนในพื้นที่และนอกพื้นที่ แม้จะมีผู้ฝ่าฝืนอยู่บ้างแต่ก็ลดจำนวนลงเป็นที่น่าพอใจ

ด้านความเคารพนับถือผู้ใหญ่ในชุมชน ชุมชนให้การเคารพเชื่อฟังผู้นำชุมชนเป็นหลัก พร้อมทั้งให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังมีพระสงฆ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ ได้แสดงธรรมพุดคุยสนทนาในลักษณะเชิญชวนให้ชาวบ้านช่วยกันอนุรักษ์ป่าชุมชน บางครั้งพระสงฆ์ อาจถูกข่มขู่บ้างแต่ท่านก็ได้หวั่นเกรงแต่อย่างใด ยังคงช่วยเหลือสนับสนุนทางราชการและทำงานร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านต่อไป

ด้านการไม่ล่อลวงแก่ความอยาก ในอดีต ชาวบ้านบุกรุกป่า ตัดไม้拿去ใช้สอยประโยชน์ส่วนตัว การทำธุรกิจป่าไม้ เป็นต้น เมื่อหน่วยงาน

เข้ามาประชุมร่วมกับผู้นำชุมชน ได้วางมาตรการในการอนุรักษ์ป่า ทำให้ชาวบ้านไม่กล้าเข้าไปบุกรุกและรวมถึงนายทุนต้องเลิกล้มความคิด

เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จากการที่หน่วยงานได้เข้ามาประชุมกับผู้นำชุมชนบ่อยๆ และกำหนดมาตรการป้องกันรักษาป่าขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกรักป่าขึ้น และเกิดความหวงแหนที่จะรักษาป่าไว้ชั่วลูกชั่วหลาน ผู้นำชุมชนได้กำหนดตัวบุคคลที่จะมาเป็นกำลังหลักในการอนุรักษ์ป่าคือ ฝ่ายปกครอง ซึ่งมีพื้นที่ในการอนุรักษ์ป่าร่วมกัน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สารวัตรกำนัน มีการจัดแบ่งเวรยามมาเฝ้าระวังทุกวันในลักษณะจิตอาสา หากมีผู้ใดฝ่าฝืนบุกรุกหรือทำลายป่า จะดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนได้จัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้น เช่น การบวชป่า โดยการนำผ้าจีวรไปผูกติดไว้ที่ต้นไม้เป็นการสอนว่า อย่าตัดทำลายต้นไม้ที่มีผ้าจีวรผูกติดไว้จะเป็นบาป และมีกิจกรรมการปลูกป่าเพิ่มเติมในพื้นที่ว่างเปล่า

ด้านการใช้สอยประโยชน์ร่วมกัน ป่าชุมชนมีการติดป้ายประกาศห้ามบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า ผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี เว้นแต่จะเข้าไปเก็บของป่ามาบริโภคหรือนำมาขายเลี้ยงชีพ เช่น เก็บเห็ด เป็นต้น ที่ผ่านมามีปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าบ้างจากคนนอกพื้นที่ แต่เมื่อมีการจัดเวรยามเฝ้าระวังอย่างเข้มแข็ง จึงไม่มีบุคคลใดกล้าบุกรุกอีกต่อไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาบริบทการอนุรักษ์ป่าชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 5 แห่ง คือ ป่าชุมชนภูหลวง ป่าชุมชนสุขเกษม ป่าชุมชนตำบลตูม ป่าชุมชนตำบลลูกดโบสถ์ ป่าชุมชนภูประดู่ (ซับปุย) ในภาพรวม พบว่า ชุมชนมีการร่วมมือกันในการรักษาป่าชุมชน ด้วยการตั้งกฎกติกาในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การตั้งเวรยามในการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า ที่เป็นชนวน่อภิปรายผลได้ว่า ชุมชนทั้ง 5 แห่ง มีความรู้สึกรัก หวงแหน และเห็นคุณค่าของป่าไม้ชุมชน ซึ่งต้องผ่านการสร้างความตระหนัก (Awareness) จากหน่วยงานของรัฐที่มีบทบาท วางแผน ให้ความรู้ และร่วมมือกับผู้นำชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของป่าชุมชน ทั้งนี้เพราะปัจจุบันทรัพยากรทางธรรมชาติกำลังถูกทำลายลง ตั้งแต่ได้มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมขึ้นในปี ค.ศ. 1770 เป็นต้นมา

การขยายตัวเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมได้เป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วโลก ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของประชากรของโลกอย่างรวดเร็ว สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติได้ถูกคุกคามและทำลายลงโดยการกระทำของมนุษย์จนเกิดมลพิษในธาตุ 4 (Pollution) ได้แก่ มลพิษทางดิน มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศและมลพิษทางอุณหภูมิ กล่าวคือ มลพิษทางดิน ทุกวันนี้มนุษย์ต้องสร้างปุ๋ยเคมีเพิ่มความอุดมให้แก่ดิน ยิ่งเพิ่มปุ๋ยเคมีลงไปมากเท่าไร ก็เป็นการทำลายมากเท่านั้น มนุษย์ขาดน้ำ

ยังพออยู่ได้ในระยะเวลาสั้นๆ ขาดอาหารอยู่ได้นานหลายวัน แต่ขาดอากาศบริสุทธิ์หายใจไม่ถึง 1 ชั่วโมงก็เสียชีวิตทันที หากอากาศเสียขยายไปอย่างรุนแรงมนุษย์อาจจะต้องตายจนสิ้นเผ่าพันธุ์และอุณภูมิก็มีผลกระทบต่อการค้ารังสีของมนุษย์ไม่แพ้สิ่งแวดล้อมอื่นๆ ร่างกายที่ดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุขเพราะมีอุณภูมิสมดุลกับธาตุอื่นๆ ในร่างกายหากอุณภูมิภายนอกร้อนมากจนร่างกายไม่สามารถปรับตัวอยู่ได้ ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างแน่นอนถึงเวลาแล้วที่มนุษย์ต้องทบทวนทัศนคติของตนต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะสามารถกำหนดเป้าหมายในการดำรงชีพได้เหมาะสมสอดคล้องกับธรรมชาติและไม่เคยกลายเป็นผู้ทำลายล้างธรรมชาติก่อนที่จะสายเกินไป

ในต่างประเทศได้ให้ความสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อมว่า เป็นจริยธรรมพื้นฐาน ในช่วงเวลาเดียวกันกับการปฏิวัติอุตสาหกรรม เช่น Leopold (1970) เขียนหนังสือเรื่อง “The Land Ethics” กล่าวถึง จริยธรรม ครอบคลุมทั้งมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ หากจะวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความโลภ ซึ่งเป็นผลมาจากกระแสการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจ ฉะนั้น การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมควรหาทางแก้ไขที่จิตใจของมนุษย์ที่เป็นต้นเหตุของปัญหาก่อนที่จะพยายามแก้ไขปัญหาด้านวัตถุ ด้วยการใช้เทคโนโลยีที่สลับซับซ้อน การแก้ไขปัญหานั้นดำเนินการประสบผลสำเร็จได้ในขณะนี้ มีแนวทางอยู่ 3 วิธี คือ พระเป็นผู้รับผิดชอบและดูแลรักษาป่าไม้ ความร่วมมือขององค์กรเอกชน และเจ้าอาวาสของวัดร่วมมือกันรักษาป่าไม้และการใช้ความเชื่อเรื่องดวง

วิญญาณของบรรพบุรุษ ในการแก้ปัญหาที่จิตใจของมนุษย์นั้น ทำได้ด้วยการให้การศึกษาและใช้ศาสนาเป็นแนวทางที่จะใช้แก้ปัญหา พร้อมทั้งให้ความรู้เพื่อช่วยปลูกฝังทัศนคติที่ดีและเปลี่ยนพฤติกรรมที่ทำลายสิ่งแวดล้อมของคน ส่วนศาสนาให้นำคำสอนของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตให้สมดุลกับธรรมชาติ เพราะพระพุทธเจ้าได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งนิเวศวิทยาโลก (Duangchan, 2018) ซึ่งจากการสัมภาษณ์ทุกชุมชนมีการให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเรื่องของป่าชุมชน จนในที่สุดชุมชนให้ความร่วมมือที่จะรักษาผืนป่าของพวกเขาเอาไว้ เกิดพลังความร่วมมือจากชุมชนทุกฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายของรัฐ ผู้นำชุมชน ผู้นำอาวุโสในชุมชน

2. การอนุรักษ์ป่าชุมชนของจังหวัดนครราชสีมา เริ่มจากการสร้างความตระหนักแก่ชุมชนในการเห็นความสำคัญของป่าไม้ ต่อมาได้รับความร่วมมือกับประชาชนในชุมชนในการดำเนินการอนุรักษ์ป่าชุมชนต่อไป ซึ่งจากการวิเคราะห์การดำเนินการการอนุรักษ์ป่าชุมชนของประชาชนจังหวัดนครราชสีมา พบว่า เป็นไปตามหลักการบริหารนิยธรรม เริ่มต้นจากการประชุมอย่างต่อเนื่องระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ในการประชุมนั้นได้หยิบยกประเด็นเรื่องปัญหาที่เกิดขึ้นของการอนุรักษ์ป่าชุมชน จากนั้นจึงมีมาตรการในการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้วยการตั้งกฎกติกาในการอนุรักษ์โดยมีผู้นำชุมชน ซึ่งที่เคารพนับถือของคนในชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกฎและกติกา มีการใช้ความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา คือ บวชต้นไม้ เพื่อเป็นการ

ป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อประโยชน์ส่วนตน แต่ร่วมกันปกป้องป่า ใช้ประโยชน์จากป่าในการดำรงชีวิต เช่น เห็ด จะเห็นได้ว่า การดำเนินการรักษาป่าชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา นำหลักอปริหานิยธรรมมาใช้ในการดำเนินงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Yanakawi (2008) ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์การปกครองตามหลักอปริหานิยธรรมที่มีในพระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่า หลักอปริหานิยธรรมที่มีในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นการปกครอง ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อควบคุม ดูแล ปกป้อง ให้คนในรัฐอยู่อย่างปกติสุข และรัฐ ประเทศมีความมั่นคง ปลอดภัยจากการรุกรานจากภายนอกทุกๆ ด้าน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

หน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน

พระสงฆ์ สถาบันการศึกษา ควรให้ความร่วมมือกัน จัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ป่า โดยการนำหลักธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน พร้อมทั้งยกย่องบุคคลที่เป็นตัวอย่างในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นตัวอย่างของคนในสังคมจะได้ยึดถือเป็นแบบอย่างต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยเรื่องการนำหลักสัปปุริสธรรมไปประยุกต์ใช้ประโยชน์จากป่าไม้ชุมชน รวมถึงการสร้างเศรษฐกิจชุมชน จากการใช้ประโยชน์ป่าชุมชน เช่น การปลูกเห็ด การปลูกไม้ไผ่ เป็นต้น เพราะทุกวันนี้ปริมาณของอาหารป่าได้ลดจำนวนลงไปมาก เนื่องจากประชากรของผู้มาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้น จำเป็นต้องช่วยธรรมชาติในการผลิตอาหาร สำหรับประชาชนในท้องถิ่นให้เพียงพอกับความจำเป็นสำหรับยังชีพและความต้องการของตลาด

References

- Chanthawongso. (2013). The Personnel Administration According to Aparihaniya Dhamma VII of Secondary Schools in Thonburi District Bangkok. *Master Degree of Arts in Sangha Administration*. Graduate School : Mahamakut Buddhist University.
- Dutsriwat, U. (2000). *Natural Resources and Environmental*. Bangkok : Tipwisut.
- Duangchan, K. (2018). Environmental Ethics and Social Change from Life Experiences of the Senior Community in Thailand 4.0. *MBU Congress II hosted by the Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, on 30 May 2018*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya.
- Intawong, T. (2005). Role of Tambon Administrative Organization and People in Forest Resource Management : a case study of Mae Hat Forest Management, Pong Thung Sub-district, Doi Tao District, Chiang Mai Province. *Master Degree in Politics and Government*. Graduate School : Chiang Mai University.

- Leopold, A. (1970). *The Land Ethics in a Sand Almanac County*. New York : Ballantine Books.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka in the Edition of Mahachulalongkornrajavidyalaya University*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Promma, P. (2013). The Administration Following Aparihaniyadhamma of KhonKaen Provincial Administrative Organization. *Master Degree of Arts in Public Administration*. Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phramaha Akara Yanakawi. (2008). The Analytical Study of Administration Based on Aparihaniyadhamma Principle in Theravada Buddhism. *Master Degree of Arts*. Graduate School : Mahamakut Buddhist University.
- Phra Ekalak Achito. (2018). The Participation of Sangha for Mangrove Forest Conservation: A Case Study of SamutSongkram Province. *MBU Congress II hosted by the Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, on 30 May 2018*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya.
- Siwilai, P. (2000). The Formulation of Environmental Education Training Curriculum on the Conservation of Community Forest for Students at Thung Phang Wittaya Secondary School. *Master Degree in Environmental Education*. Graduate School : Mahidol University.